

ΓΝΩΜΙΚΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

(*Ἀπὸ τὸ ἀθάνατο ρομάντζο «Τὰ Δυὸ Ἀδέρφια»*)

Ὁ Ρωμίδς κοιτάζει τὸν ἑαυτὸ του μονάχα. Κι ἂν τὸν κοιτάζε τουλάχιστο μὲ μάτι προσεχτικό, παράπονο δὲ θὰ εἶχαμε· ἀξίζει ὁ ἑαυτὸς του νὰ κοιταχτῆ. Μὰ τὸν κοιτάζει ἀχαμνά· ὁ ἀκαλλιέργητος δὲ φροντίζει γιὰ καθρέφτη, κι ἔ καλλιεργημένος ποὺ καθρεφτίζεται σὲ καθρέφτες φερμένους ἀπὸ τὴν Ἑβρώπη, βάζει φτειασιδί, γιὰ νὰ φαντάξῃ μπροστὰ στὸν ξένο τὸν καθρέφτη.

Τὰ ὠφέλιμα βιβλία. Ὁφέλιμα θὰ τὰ λένε, γιατί ὀχρουνε μέσα πράματα ὠφέλιμα, πραχτικά, ἠθικά — σὰ νὰ ὑπαρχε μαθὲς πρᾶμα ὠφελιμώτερο, πραχτικώτερο, ἠθικώτερο, παρὰ νὰ ποτίσης τὴν καρδούλα τὴ μισοάνοιχτη μὲ τὸ γάλα τὸ τρυφερὸ τῆς καλοσύνης, παρὰ νὰ χαδέψῃς τὸ νοῦ ποὺ σὰν τὸ πουλάκι ἀναφτερώνεται, καὶ κοιτάζει ὄξω ἀπὸ τὴ φωλιά του, μὲ τὰ ὄνειρα τῆς ποίησης τὰ γλυκά.

Ὁνειρα καὶ ἀγάπες ἔχει στὰ σωθικά του κάθε ἄθρωπος κάθε πλάσμα· ἐσὺ ἀντὶς νὰ βοηθήσης, ἀντὶς νὰ δηγήσης τὴν ἀγάπη καὶ τὰ ὄνειρα ποὺ ξυπνοῦνε, μῆτε τὰ βλέπεις· παίρνουνε τὸ δρόμο ποὺ μποροῦνε νὰ πάρουνε μοναχά τους, κακὸ δρόμο, τὸ περσότερο, ἐπειδὴ πρῶτα πρῶτα ἡ ψυχὴ μας θέλει πιάσιμο, κι ἅμα δὲν ἀγγίξεις τὴν ψυχὴ μας, τὰ ὠφέλιμα ποὺ μᾶς διδάχνεις, ἀστόχαστε δάσκαλε καὶ ξερέ, τὰ διδάξεις τοῦ βρόντου, ἀφοῦ πατωσιὰ καὶ θεμέλια δὲν ἔχουνε στὴ συνείδηση τοῦ παιδιοῦ.

Νὰ γυρέθῃς, θὰ πῆ ζωὴ. Ἀλήθεια, τί νὰ εἶναι ἡ λαχτάρα, τί τὸ καρδιοχτύπι, τὰ βάσανα, οἱ ἐλπιδες, ἡ ἀπελπισιά, τὸ θάρρος, τὰποθάρρεμα, ἔ πόλεμος, ἡ μάχη, τὰ ὄνειρα, ἡ δουλειά, τὸ βράσιμο τὸ παντοτινὸ κ' ἡ παντοτινὴ προσπάθεια, τί νὰ εἶναι αὐτά, σὰ δὲν εἶναι ζωὴ, ζωὴ ποὺ τὴ νοιώθεις στὴν ψυχὴ σου, ζωὴ πλημμύρα ποὺ σὲ περεχύνει κ' ἐνεργᾷ.

Ὁ ἀπόγονος τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Σοφοκλή, καταντοῦσε νὰ βλέπῃ τὴν ποίηση σὰν κάτι ποὺ τοῦ εἶτανε ἀπόμακρο καὶ ξένο, δὲν ὑποφιαζότανε κἀνε

τί μεγαλεῖο, τί ἀγιοσύνη, μὰ καὶ τί δύναμη μέσα του ἔχει ἓνα βιβλίον γραμμένο μὲ τῆς ἰδέας τὸ φῶς· ἓνα ἔργο τῆς φαντασίας καὶ τῆς τέχνης καὶ πὼς εἶναι ἀξιο νὰ σοῦ χαλάσῃ κόσμο, γιὰ νὰ σοῦ φτειάσῃ καινούργιο. Δὲν τὸβλεπε ὁ ἀπόγονος τῶν Ἑλλήνωνων, γιατί τὸ καημένο τὸ Βυζάντιο δὲ χάρηκε ποτέ του μὴδὲ φαντασία μὴδὲ τέχνη, παρὰ γνώριζε μόνο ἐπίσημη γλώσσα-καὶ καθαρῆδουσα, δηλαδὴ ψεζτιά.

Ἡ Μούσα τὴν ἔκαμε τὴν Ἑλλάδα· ἡ Μούσα τὴ βάσταξε χρόνια κ' αἰῶνες· σὰν ἔπεσε, πάλε ἡ Μούσα τὴν πήρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τῆς εἶπε· «Ἀθάνατη σ' ἔπλασα, ἐσὺ πιά δὲν πεθαίνεις». Καὶ τὴν ἀναστήλωσε ἡ θεά.

Ἀφοῦ τὴ γλώσσα μας μῆτε τὴν καλλιεργοῦμε, μῆτε φροντίζουμε νὰ τὴν ὑψώσουμε ὡς τὸ σημεῖο ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃ ποικιλοέκφραστη, προστρέχουμε σὲ καμιά μεγάλη γλώσσα ποὺ μὲ τὸν ἄθρωπο πρόκοψε, ποὺ τὴν πλούτισε ἴδια ἢ ζωὴ. Καλὰ τουλάχιστο ποὺ εἶναι καὶ ἡ Ἑβρώπη! Καλὰ ποὺ εἶναι τὰ γαλλικά! Μὰ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τὰ ξέρουνε θὰ μοῦ πῆς; Ἐκεῖνοι σωμαίνουνε. Τί ἄλλο μπορεῖ σήμερα ἢ φωνὴ τῆς Ρωμισοσύνης, παρὰ νὰ σωμαίνῃ;

Δύσκολο φαίνεται, ἡ ἀγάπη πάντα νὰ βασταχτῆ στὰ ψηλά τὰ κορφοβούνια, ἐπειδὴ πεισματικά ἴδια ἢ ζωὴ τὴν ἀναγκάζει κάθε μέρα νὰ κατεβαίνῃ στὸν κάμπο. Τὰ αἰσθηματά μας ἐμᾶς ὡς ἓνα βαθμὸ φτάνουνε, κι ὅσο λίγο μποροῦνε νὰ τὸν ξεπεράσουνε, τόσο λίγο μποροῦνε καὶ νὰ μὴν ξεπέσουνε, ἀφοῦ ἡ μοῖρα μας τὸ θέλει, δὲ λέω μονάχα νὰ εἶναι περαστικές οἱ χαρὲς μας, μὰ μῆτε οἱ λύπες μας ἀκόμη νὰ μὴν τὸ καταφέρουνε νὰ εἶναι παντοτινές.

Ποιητάδες ὑπάρχουνε ποὺ δὴν τους τὴ ζωὴ, δὲν ἀκούσανε παρὰ μιανῆς ποίησης ἀντιλαλιά, ποὺ δὲ βγάλανε ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους παρὰ ἓνα ποίημα, ὑπάρχουνε τραγουδιστάδες ποὺ δὲν ξέρουνε παρὰ ἓνα σκοπὸ, ποὺ ἓνα τραγούδι τοὺς συνεπήρε. Καὶ δὲν εἶναι νὰ γελάσῃς· εἶναι νὰ σὲ συγκινήσῃ· γεννιοῦνται καὶ πεθαίνουνε πιστοὶ σὲ μιὰ Μούσα. Δὲν πῆγε ἢ καρδιά τοὺς ὡς τίς ἐννιά.

Κάποτες ἓνα τσοπανάκι ποὺ σὲ μιὰν ἀκρὴ τοῦ

βουνοῦ τραγουδοῦσε μὲ τῆ φλογέρα, καὶ ποῦ τοῦ ἔκρενε ἄλλο ἀπὸ ἄλλη μιὰν ἄκρη, σὰ δυὸ ψυχῆς ποῦ ἀλληλοτραγουδιοῦνται καὶ νὰ σμίξουνε δὲν ἔχουνε μπορεσιά, μοῦ ἔδινε ζούλια νὰ κατορθώσω καὶ γὼ καμιὰ μέρα νὰ πῶ τραγοῦδι ποῦ ὁ λαὸς νὰ τὸ παναλέη. Ἄχ! ποιάς τὸ ξέρει ἂν τὰ τρισάθα τῆς ποίησης καὶ τῆς ἀγάπης δὲ φωλιάζουσε στὰ φυλλοκάρδια μέσα τοῦ λαοῦ;

Θαρρεῖ ὁ κόσμος πῶς ὁ ποιητής, μάλιστα ὅταν εἶναι ποιητής ἀναγνωρισμένος, ὅ τι καταπιάνεται τὸ πετυχαίνει. Τί λάθος! Κι ὁ ποιητής, ὁ ποιητής ὁ πιδ ἔμπνευσμένος, προτοῦ νὰ βρῆ τὸ κατάλληλο τὸ θέμα, ψάχνει, γυρέθει, σὺν τὸν ἔραστή· σὺν τὸν ἔραστή παθαίνεται, σὺν τὸν ἔραστή τονὲ γελᾷ καὶ δάφτονε καμιὰ σκέψη, καμιὰ φαντασία ποῦ τὴ νομίζει καλή, μὰ ποῦ τίποτε δὲ βγαίνει ἀπὸ μέσα της. Τότες, σὺν τὸν ἔραστή καὶ πάλε, δέρνεται, κλαίει ὁ ποιητής. Θλίψεις καὶ καημοί, δάκρυα μάλιστα καὶ ἀπελπισιές, ποῦ μήτε τὰ στοχάζεται τὸ πλήθος!

Εἶναι κάτι δέντρα ποῦ ὅταν ἡ βροχὴ τὰ παραδέρνει, σκύβουσε στὴν ἀνεμοζάλη τὰ κλαριά τους λυπητερά, τὰ ξανασκύβουσε στιγμὴ τῆ στιγμῆ, σὰ νὰ ρωτούσανε ἀπελπισμένα· «Δὲν ἔχει, δὲν ἔχει καὶ ἄλλο νερὸ νὰ μᾶς δείρη»;

Τὰ μάτια τῆς Ἑλλάδας εἶναι καὶ θὰ μείνουνε τὰ Ἐφτάνησα. Πρέπει στὰ βιβλία μας τάγαθὰ νὰ δοξάζουμε κάθε χώρα ἐλληνική. Στὰ ρομάντζα μας, ποῦ λένε, πρέπει νὰ τίς ψυχολογήσουμε μιὰ μιὰ, πρέπει νὰ ποῦμε τὰ ἱστορικά τους ἕνα ἕνα, πρέπει νὰ τίς ἀγαπήσουμε ὅλες, τίς χώρες τίς ἐλληνικές. Πρέπει νὰ τίς γίνουμε τὰ βιβλία μας καθρέφτης, νὰ καμαρώνουσε μέσα τὴν ὀμορφιά τους, καὶ ἔτσι νὰ καταντήσουσε τὰ ρομάντζα μας σὺν ποίημα ὀμηρικό, ποῦ τὸ ζωντανὸ μας τὸ ἔθνας νάντρικρύζη μέσα τὸν ἑαυτὸ του, νάντρικρύζη τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ του, νὰ νοιώθῃ τὴν ψυχὴ του ποικὰ εἶναι.

Ὁ Ρωμιός, ποῦ ἔζησε σκλάβος, μὰ ποῦ γεννήθηκε θεός, τὸ συνηθίζει, πότε νὰ περηφανέβεται ὡς τὰ σύννεφα, πότε νὰ ταπεινώνεται ὡς τὸ καταπάτημα τοῦ ἑαυτοῦ του.

Συχνοτυχαίνει, ὅταν ψυχολογᾷ ἕνα πρόσωπο, καταντᾷ νὰ τάγαπήσης, ἔσο ἀνήθικο καὶ ἂν εἶναι, ἀγαπᾷς δηλαδὴ τὴν ἀλήθεια ποῦ ὁ ἴδιος μᾶς παρασταίνεις.

Εἴμαστε σὺν τοὺς στραβοῦς· βαδίζουμε καὶ δὲ βλέπουμε πῶς τὰ πόδια μας μοναχὰ τους μᾶς τραβοῦνε ὅπου εἶναι ὁ ἥλιος.

Εἶναι πρωτόρητο αἶσθημα στὸν ἄθρωπο νὰ ζουλέβη. Ἀπὸ τὴ ζούλια βγαίνει καὶ ὁ πολιτισμός, νὰ ζουλέβεις γιὰ τὸ καλὸ. Ζούλεψα καὶ ἀναψα. Τὸ φῶς ποῦ ἔβλεπα στὴν Ἐθρώπη ἔγινε φλόγα γλυκειὰ ποῦ τὴν ἔνοιωθα σὰ ζεστὸ ρυάκι νὰ μοῦ τρέχη στὰ μεδούλλια, νὰ μοῦ λούζη τὸ νοῦ. Ἐλπίδα σπαραχτικὴ μοῦ γεννήθηκε στὰ στήθια, πόθος ἀθάσταχτος, γενναῖος, ἅγιος πόθος λὲς καὶ ἀξαφνα γιγάντωνε τὴν καρδιά μου, ποῦ γινότανε μεγάλη μεγάλη, τὸν κόσμον μέσα της νὰ χωρέση. Ἔπρεπε κάτι νὰ καταφέρω γιὰ τὴν πατρίδα μου, γιὰ τὴν ἀθρωπότητα νὰ δουλέψω. Ἄθρωποι καὶ οἱ δικοὶ μας, λαὸς καὶ ὁ λαὸς μας. Ὅτι ὠρατο, ἀληθινὸ, ἀτόφουο λάμπει στὴν ψυχὴ σου, ἅμα τὸ φανερώσης, ἀμέσως καὶ ἡ ἀθρωπότητα κερδεμένη. Ἀχτίδα κάθε λαός· ἔλοι τους μᾶς! πλάθουσε, ὅσο πάνε στὴν ψυχὴ μας ἕναν ἥλιο, πελώριο, ποῦ δὲ βασιλέβει.

ΟΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΕΡΙΩΤΗ

ΣΤΟ "MERCURE DE FRANCE,"

Γαλλικὴ καὶ Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία. — Οἱ δημοτικιστὲς καὶ οἱ κανόνες. — Τὰ ἔργα. — Τὸ «Ταξίδι». — Οἱ μετάφρασεις τῶν ἀρχαίων. — Τὸ ἔργο τοῦ «Νουμά». — Χατζόπουλος καὶ Παλαμάς. — Ἡ γλώσσα τοῦ Ἐφταλιώτη. — «Τὰ δυὸ Ἀδέρφια.»

Στὸ «Mercur de France», τὸ φημισμένο γαλλικὸ περιοδικό, ὁ Filéas Lebesgue δημοσιεύει, στὴν ταχυτικὴ τῆς ὥρα, κρυμμένος κάτου ἀπὸ τὸνομα Démétrius Asteriotis, ἐπιθεώρηση τῆς λογοτεχνικῆς κίνησης, κρίνοντας τὰ ζητήματα μας καὶ μιλώντας γιὰ τὰ βιβλία μας. Ὁ κ. Lebesgue, συγγραφέας πολυγνώστης καὶ λεπτοστόχαστος, ἔσο καὶ ἂν ἡ φήμη του δὲν τρέχει στοὺς δρόμους, φέρνει στὸ ζήτημα τῶν προβλημάτων, ποῦ μᾶς συγκινοῦν ἐδῶ, τὸ φιλο-